

vokalizmą (p. 393–394). Kaip čia galėjo toks senas baltų dialektizmas taip lengvai pakeisti ilgą šaknį trumpa (lygiai taip pat lieka neaišku, kaip iš žemaičių formų *ké.ncas*, *kensī·nī* atsirado *Kesautis*, *Kēsė*, *Kēsa-kalnis* – p. 154). Minimios žemaičių *žos-*, šiaurės panėvėžiškių *žos-* šaknys yra dėsningai atsiradusios iš *žans-*, todėl nelabai gali paremti šaknies vokalizmo dėsningumo Sa-lāmiesčio apylinkėse.

Žemaičių šnektos balsį *i* po priebalsių *š*, *ž* pakeičia supriešakėjusiu *u* ||*o*: *š'ūpti* (Kuršėnai) / *š'ū.ptę* (Raudėnai, Tryškiai ir kt.) „šipti“, *ž'ūburī's* / *ž'ūburī's* „žiburys“, *ž'ūb* / *ž'ūb* „žiba“ ir kt. Apie Kuršėnus, Raudėnus tik ir egzistuoja forma *ž'ūžmà* / *ž'ūžmà* (variantas *Žižmà* ten visai nevartojamas, tik inteligentų sakoma Kuršėnų mieste). Tai suvokia ir autorius, bet lyg ir nepamatuotai jo pasakyta: „Šilalės apylinkėse *žiur-* ir *žir-* ištariama gana panašiai“ (p. 405). Žemaičių balsių *i(ę)* ir *'u('o)* tarimas, artikulavimas yra toks skirtingas, toks nepanašus, kad juos sumaišyti ar panašiai tarti yra negalima.

Nors tai ir kita tema, bet reikėtų pakalbėti ir dėl formų kirčiavimo. A. Vanagas, galima pasakyti, pavyzdinčiai kirčiuoja, todėl ypač apmaudu, kad žodyne pasitaiko netikėto ir neįtikinamo bendrinių žodžių ir net hidronimų kirčiavimo atvejų: *šūdas* p. 47 = *šūdas*, *bekójis*, -*ė* p. 61 = *bekójis*; *liūnas* p. 147 = *liūnas* (tai ir „Lietuvos TSR upių ir ežerų vardyno“ klaida, patikėjus toponimikos kartoteka); *kóks* p. 162 = *kóks*; *dúobės* p. 181 = *duóbės*; *krūvis* p. 182 = *krūvis*; *klónis* p. 181 = *klónis*; *moteris* p. 206 = *móteris*; *puódas* p. 268 = *púodas*; *sliėkas* p. 308 = *slėkas*; *Svėdasas* p. 323 = *Svėdasas*; *vėsus* p. 376 = *vėsūs* (4), *Virvytė* p. 388 = *Virvytė* || *Virvyčiai*.

Kaip jau minėta, paprastai daugumas hidronimų autoriaus yra pateikta gerai, su tarmių duomenimis nesikertama. Šie kelio-likia aptartų vienaip ar kitaip netikslių atvejų turėtų tik kiek pakoreguoti vieną kitą tei-

ginį, kokį nepasvertą argumentą, nesubtilią etimologiją. Tokiame didžiuliame darbe visiškai išvengti netikslumų yra neįmanoma (be to, čia dar prisideda ir toponimikos kartotekos užrašymų nevienodumai, ten pasireiškiantys transponavimo į bendrinę kalbą ydingumai ir kitokie netikėtumai).

V. Vitkauskas

Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences. Cracow, August 21–25, 1978/Ed. by K. Rymut. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1981, t. 1. – 706 p.; t. 2. – 652 p.

Nuo 1938 m. kas treji metai vyksta tarptautiniai onomastikos kongresai. Jau trečiajame kongrese Briuselyje (1949 m.) buvo sudarytas Tarptautinis onomastikos mokslų komitetas, kurio centras yra Belgijos mieste Liuvene (Leuven).

1978 m. rugpjūčio 21–25 d. Krokuvoje vyko XIII tarptautinis onomastikos kongresas. Anotuojamame dviejų tomų leidinyje publikuojama šio kongreso medžiaga. Pranešimai labai įvairūs savo problematika, juose nagrinėjami aktualūs teoriniai ir praktiniai onomastikos klausimai. Paskelbti viename leidinyje jie supažindina su įvairių šalių toponimikos ir antroponimikos tyrinėjimais, atspindi šių mokslų lygį beveik visame pasaulyje.

Baltų onomastikos problemoms buvo skirti penki kongreso pranešimai. Jų autoriai – mūsų respublikos mokslininkai J. Jurkėnas ir A. Vanagas, lenkų kalbininkai M. Kondratiukas ir V. Smočinskis bei mokslininkas iš JAV A. Klimas.

J. Jurkėnas pranešime „Антропонимы и апеллятивы“ (t. 1, p. 557–560) nagrinėja teorinę asmenvardžių ir apeliatyvų santykio problemą, išskirdamas apeliatyvų, turėjusių ypatingą polinkį virsti antroponimais, grupes (pvz.: a) kolektyvas, tauta, žmonės; b) troškimas, viltis, valia ir kt.). Teoriniai teiginiai iliustruojami senaisiais

dvikamieniais lietuvių ir prūsų asmenvardžiais, kurių komponentus sudaro minėti apeliatyvai, pvz.: *Tautvilas, Tautemille, Vilbutas, Willtaute*.

Teorinė tikrinių vardų ir apeliatyvų santykio bei apeliatyvų onimizacijos problema domina įvairių šalių onomastikos specialistus, kurie pranešimuose įvairiais aspektais nagrinėja šiuos klausimus. Tai čekų mokslininkai K. Oliva ir R. Šramekas (Šrámek), jugoslavų kalbininkas P. Šimunovičius (Šimunović), lenkų K. Rymutas (Rymut) ir kt.

Apeliatyvų onimizacijos problema iš dalies paliesta ir A. Vanago pranešime „Балтийские гидронимы апеллятивного происхождения“ (t. 2, p. 597–603). Čia aptariamas baltų hidronimų, formaliai sutampantių su augalų ir gyvūnų pavadinimais, susiformavimas. Tai tik vienas vandenvardžių, atsiradusių iš apeliatyvų, tipas, tačiau vienokia ar kitokia jų interpretacija lemia darybinį, etimologinį ir ypač semantinį baltų, iš dalies ir lietuvių, hidronimijos vaizdą.

Baltų–slavų kalbinių ryšių klausimams skirti du lenkų mokslininkų pranešimai – M. Kondratiuko „Белорусские и литовские элементы в системе польской топонимики и микротопонимики апеллятивного происхождения“ (t. 1, p. 639 – 646) ir V. Smočinskio „Les noms de famille polonais d'origine lituanienne“ (t. 2, p. 437–446). Pirmajame aptartas baltarusiškos kilmės toponimų adaptacijos lenkų kalboje procesas bei lietuviškos kilmės vietovardžių, užrašytų Lenkijos šiaurės vakarų teritorijoje, slavinimo atvejai. Daugiausia dėmesio skirta mikrotoponimams, kurie, autoriaus nuomone, itin akivaizdžiai liudija kalbinius kontaktus, nes yra išlaikę daugiausia vietinio dialekto fonetinių ir kt. savybių.

V. Smočinskis tyrinėja lietuviškos kilmės lenkų pavardes. Pranešime išskiriamos pavardės, atsiradusios iš senųjų lietuviškos (baltiškos) kilmės asmenvardžių (*Butrym, Butejkis*), iš tradicinių krikšto vardų (*Grygolan, Marczulajtis*) bei iš pravardžių (*Gaj-*

dzis, Nietyksza), aptariamas šių pavardžių adaptacijos lenkų kalboje procesas.

J. Klimas pranešime „Nicknames and Family Names: A Case Study of a Lithuanian Village“ (t. 1, p. 615–619) nagrinėja pluoštą savo gimtojo Pėlekonių k. (Prienu raj.) lietuviškų pravardžių, kurios yra kilusios iš apeliatyvų, įvairių krikšto vardų formų.

V. Maciejauskienė

Балто-славянские исследования. 1980 (Академия наук СССР, Институт славяноведения и балканистики). Редакционная коллегия: Вяч. Вс. Иванов (отв. редактор), К. П. Корсакас, В. П. Мажюлис, Л. Г. Невская, М. К. Рудзите, Т. М. Судник (отв. секретарь), А. Е. Супрун, В. Н. Топоров, О. Н. Трубочев. – М.: Наука, 1981. – 320 с.

„Turbūt galima teigti, kad Maskva po Vilniaus dabar yra svarbiausias lietuvių kalbos tyrinėjimo centras“, – rašo lietuvių kalbotyros tyrinėjimo istorikas A. Sabaliauskas. Iš tiesų čia dirba nemažas būrys plataus diapazono kalbininkų, kurie tyrinėja arba paprastai remiasi lietuvių kalbos duomenimis. Bene veikiausia grupė yra susibūrusi TSRS Mokslų akademijos Slavistikos ir balkanistikos institute. Čia nuolat organizuojamos ekspedicijos baltų ir slavų kontaktams tirti, rengiami pasitarimai, konferencijos, leidžiami leidiniai. Iki 1980 m. minėtini čia parengti šie straipsnių rinkiniai: „Балто-славянский сборник“ (М., 1972), „Балто-славянские исследования“ (М., 1974), „Балто-славянские этноязыковые контакты“ (М., 1980).

Nuo 1980 m. leidinys „Балто-славянские исследования“ tapo serijinis. Pirmojo šios serijos tomo pamatą daugiausia sudaro straipsniai, svarstyti 1978 m. gruodžio mėn. 11–15 d. Maskvoje vykusioje konferencijoje „Etnolingvistiniai baltų–slavų kontak-